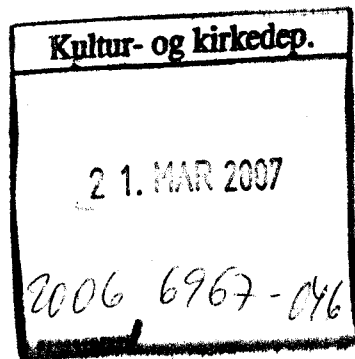

Kultur- og kirkedepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

Norsk faglitterær
forfatter- og
oversetterforening

Tekstfilen er også sendt til asap@kkd.dep.no

Vår ref.
2007/000009-780

Deres ref.
2006/06967 ME/ME1 CBU:elt

Dato
19.03.2007

Høring - Forskrift til åndsverkloven

Vi viser til brev av 9. januar 2007, vedlagt høringsutkast om endring av forskrift til åndsverkloven. Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFF) vil i det følgende benytte anledningen til å kommentere enkelte punkter i utkastet. I telefonsamtale med Constance Ursin 15. mars fikk vi etter anmodning forlenget svarfristen noen dager.

NFF er en fagforening for forfattere og oversettere av faglitteratur. Foreningen skal fremme og samordne medlemmenes faglige og økonomiske interesser og arbeide for god faglitteratur og trygging av yringsfriheten. Pr. 12. mars 2007 hadde foreningen 5169 medlemmer.

Lovendringen i 2005

Det var som kjent betydelig turbulens rundt vedtakelsen av de endringene i åndsverkloven som trådte i kraft 1. juli 2005. Ettersom endringsforslagene til forskriften i hovedsak er foranlediget av nevnte lovendringer, finner vi det relevant å påvise at forholdene omkring vedtakelsen av forskriftshjemmelen i lovens § 16 andre ledd ikke var så klare som man får inntrykk av på s. 6 i høringsutkastet, siste avsnitt under pkt. 2.4:

Ved Stortingsbehandlingen av Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) ble det lagt til grunn at det skal være mulig å ta papirutskrift av det materialet som gjøres tilgjengelig på terminaler i henhold til den nye bestemmelsen, jf. Innst. O. nr. 103 (2004-2005). Utskriftsadgangen foreslås å legges på lik linje med adgangen til å få fotokopi utlevert til eie, der gjeldende regel videreføres i forskriften. For innkjøpte digitale eksemplarer vil utskriftsadgangen være avhengig av at det ikke foreligger begrensende avtalevilkår.

Vi vil minne om at det ikke var bred politisk enighet om dette. I proposisjonen hadde regjeringen gått inn for at det ikke skulle være utskriftsadgang (s. 146):

Bestemmelsen skal ikke innebære økt risiko for eksemplarframstilling fra brukersiden, men kan gi en "virtuell" tilgang for den enkelte låner/bruker til samlingen fra terminal i biblioteket/institusjonen. Institusjonen må sørge for at det ikke gis utskrifts-/kopieringsmulighet.

I FAK-komiteen kom imidlertid Høyre og KrF i mindretall (Venstre var ikke representert i komiteen), og komiteens flertall gikk i innstillingen til Odelstinget inn for at papirutskrifter skal være tillatt. Under odelstingsbehandlingen ble det gjort en rekke forsøk på å forklare hvordan flertallsinnstillingen rundt flere bestemmelser i loven skulle forstås. Om § 16 uttalte SVs Magnar Lund Berge følgende (s. 730 i Odelstingstidende):

SV inngikk i flertallet som ikke ønsket å innføre ordninger nå som ville pålagt bibliotekene å ha utskriftssystemer som skiller mellom utskrifter fra Internett og utskrifter fra digitale samlinger. I utgangspunktet bør bibliotekbrukere kunne ta papirutskrifter av digitalisert materiale fra bibliotekenes samlinger, på lik linje med fotokopier fra de samme verk i bokform. Men vi må her følge utviklingen nøye. Får slike utskrifter et større omfang enn det det nå ser ut til, må det i samarbeid med de berørte parter vurderes nye ordninger som er enkle og ubyråkratiske for brukerne, og som samtidig sikrer teknologinøytrale opphavsrettigheter.

I denne sammenheng er det vesentlig å merke seg at vi vil opprettholde bestemmelsen om at digitalisering i bibliotek kun kan skje der originaleksemplarer ikke er å få kjøpt i ordinær handel, og at det enkelte bibliotek kun kan framstille digitale kopier på bakgrunn av originaler som det enkelte bibliotek allerede har i sine samlinger. Den digitale kopien skal fortsatt kun tillates brukt innenfor det enkelte biblioteks eget fysiske lokale, og kan heller ikke deles med andre bibliotek.

Utskriftsproblematikken vil altså være begrenset av tilgangen på digitalt materiale, i tillegg til administrative og økonomiske kostnader. Det kunne tenkes at vi hadde gått motsatt vei: en mer åpen tilgang til å digitalisere materiale, men begrensning når det gjelder utskrifter. Men vi valgte det motsatte: en mer åpen tilgang på utskrifter og begrensning når det gjelder digitalisert materiale. ***Enten begrensningen gjelder utskrifter eller muligheten til å digitalisere verker, skal begge innebære rettigheter for og vederlag til opphavsmennene.***

Utskriftsproblematikken kan bli større enn det vi kan se for oss allerede i nær framtid. Vi var bekymret for at det flertall SV vanligvis har inngått i i denne innstillingen, ikke tok denne utfordringen alvorlig nok. Det var bakgrunnen for at vi fremmet et forslag der en slår fast at det må sikres at «rettighetshavere opprettholder sine vederlag uavhengig av hvilken teknologi brukerne benytter». Derfor ber vi Regjeringen overvåke utviklingen når det gjelder i hvilket omfang utskrifter av digitaliserte verk vil foregå på biblioteker, arkiv og museer og på utdanningssektoren, og løpende vurdere tiltak i den forbindelse.

Den delen av uttalelsen som vi har tillatt oss å utheve er spesielt oppsiktsvekkende. § 16 er jo en regel om fri bruk, i betydningen vederlagsfri bruk, mens SVs representant uttalte seg som om det dreide seg om en tvangslisens- eller en avtalelisensbestemmelse. Om uttalelsen virkelig var dekkende for representantens syn var dette i så fall sammenfallende med regjeringspartienes. Da er det tankevekkende at disse sammen med SV ville ha hatt flertall i FAK-komiteen. Utsagnet lar seg ikke forklare ved å gjette på at det kan ha vært privatkopieringsvederlaget representanten hadde i tankene. Det utmåles oss bekjent ingen privatkopieringskompensasjon relatert til ***utskrifter*** av åndsverk.

NFF vil fortsatt hevde som den beste løsningen at anledning til utskrift fra digitaliserte verk blir henvist til regulering under lovens § 16a. I høringsrunden forut for lovendringene i 2005 uttalte vi bl.a. (s. 15 i høringsuttalelsen):

NFF støtter i prinsippet forslagene om å innføre begrensninger mht. ervervsmessig eksemplar-fremstilling i diverse lovbestemmelser. Spørsmålet er imidlertid om de foreslåtte endringene går langt nok, sett hen til klargjøringen i motivene av at begrensningene ikke er til hinder for at eksemplar-fremstilleren kan ta betalt for kopieringen. Det fremgår at betalingen kan dekke både selvkost og et symbolsk beløp, uten at dette regnes som ervervsmessig. En står etter vår oppfatning i fare for at enkelte bestemmelser om fri bruk derved kan resultere i et eksemplarframstillingsomfang som er uforenlig med direktivets art. 5.5. Vi påpeker derfor viktigheten i at relevante forskriftsbestemmelser, for eksempel til § 16, fortsatt gis en stram ramme. Samtidig støtter vi departementets forslag om å innføre en ny avtalelisens i § 16a, da vi antar at bestemmelsen kan være et egnet instrument til å håndtere det økende eksemplarframstillingpresset i bibliotekene, uten å skade opphavsmannens legitime, økonomiske interesser.

NFF er selvsagt fullt innforstått med at ABM-institusjoner ivaretar uhyre viktige oppgaver hva bevaring av vår kulturarv angår og at det er helt nødvendig med en viss adgang til eksemplarframstilling i disse institusjonene for konserverings- og sikringsformål, herunder overføring til maskinlesbare eksemplarer. Vår holdning er imidlertid at framstilling av maskinlesbare eksemplarer for de nevnte formålene ikke må medføre en økning av eksemplarspredningen til institusjonenes brukere i ly av fribruksbestemmelsen i § 16. Det er all grunn til å regne med at dette vil skje når muligheten for hurtig utskrift fra en maskinlesbar fil erstatter tidligere tiders tidkrevende og kvalitetsforringende fotokopiering.

Der hvor brukerens behov ikke er fullt tilfredsstillt ved at verket kan aksesserer i den aktuelle institusjonens lokaler, og brukeren derfor ønsker et eksemplar til eie, bør det etableres løsninger innenfor den rammen som gis av lovens § 16a. Etter vår oppfatning vil forhandlinger mellom de berørte parter kunne resultere i nyanserte og balanserte løsninger.

I denne forbindelse vil vi påpeke at den begrensningen som ligger i at § 16a ikke omfatter pliktavlevert materiale, bør vurderes fjernet. Vi har forståelse for at de bibliotekene som har slike verk i sine samlinger, finner det byrdefullt å skulle forholde seg til forskjellige regelsett.

Utskriftsadgangen iht. forskriftsutkastets § 1-9

Adgangen til tilgjengeliggjøring for enkeltpersoner etter forskriftshjemmelen i lovens § 16 andre ledd er begrenset til «forskningsformål eller private studieformål.» Dette favner vidt, jf. Ot.prp. nr. 46 s. 80:

Det skal også pekes på at uttrykket "private studieformål" som angitt i forslaget, vil favne langt mer enn den utdanningsrettede kildeleting og i hovedsak bare avgrenses mot at tilgang gis for den mer organiserte, gruppevis bruk av den nye, utvidede tilgang på stedet.

Den utskriftsadgangen det legges opp til i § 1-9 tredje ledd i høringsutkastet medfører også på andre måter vanskeligheter med å trekke tydelige grenser og utløser dertil et kontrollbehov, dersom det skal være rimelig utsikt til at slike begrensninger som er uttrykt i bestemmelsens andre ledd vil bli etterfulgt i praksis.

Det er et uomtvistelig faktum at det er store praktiske forskjeller mellom å ta fotokopier av en bok og å ta utskrift av et digitalisert verk. Det er etter vår oppfatning en betydelig økt risiko for negative økonomiske effekter for rettighetshaveren ved utskrifter enn ved fotokopiering. Vi tillater oss å anta at en utskriftsadgang som i praksis er åpen for de aller fleste, jf. det som foran er sitert om «private studieformål», nokså raskt vil medføre et eksemplarframstillingsomfang som ikke er forenlig med den såkalte tretrinns testen man finner i ulike internasjonale regelverk Norge har sluttet seg til.

Dersom det innføres en slik regel som foreslås i høringsutkastet, mener vi at utviklingen fremover må følges nøye. En bruker bør ikke helt uovervåket kunne ta utskrifter av digitaliserte verk, og vi foreslår derfor – i likhet med Kopinor – at det presiseres i § 1-9 tredje ledd at brukere kan *få utlevert* papirutskrifter.

Kommentarer til enkelte av de øvrige bestemmelsene

I det følgende vil vi begrense oss til å kommentere endringsforslagene til forskriftens §§ 1-1 til 1-8. Generelt vil vi bemerke at når problemstillingene er så kompliserte og komplekse at også lovgiveren etterlater seg så tvetydige spor som i det ovenstående eksemplet, bør det

tilstrebes å gjøre forskriftens egen ordlyd tydeligere enn i det utkastet som nå er på høring. Ikke minst er dette viktig fordi høringsrundene har avdekket sterke interessenmotsetninger. Da bør reglene gjøres så klare at de gir lite rom for sprikende fortolkninger. Forarbeider til forskrifter er jo heller ikke blant de rettskilder folk flest lett forholder seg til.

Forskriftshjemmelen i lovens § 16 første ledd åpner for eksemplarframstilling som er begrenset til «konserverings- og sikringsformål og andre særskilte formål.» Bestemmelsen tillater ikke ervervsmessig bruk. NFF kan i det vesentlige slutte seg til de prinsipper som foreslås i forskriften til utdyping av eksemplarframstillingsretten, men foreslår i det følgende noen innskrenkninger i enkelte av bestemmelsene.

Til § 1-1

Vi synes det er mer forvirrende enn klargjørende når det i § 1-1 snakkes om «formål som angitt i bestemmelsene i denne paragraf, §§ 1-2 til 1-4 samt §§ 1-6 til 1-9.» Strengt tatt er det vel bare §§ 1-5 og 1-8 som her tilfører noe nytt hva formål angår, ut over de formål som er nevnt i de aktuelle hjemmelsbestemmelsene i åndsverkloven selv? De øvrige bestemmelsene presiserer og avgrenser hva som skal tillates innenfor formålene. Denne merknaden skal slett ikke forstås slik at vi er i mot at de enkelte bestemmelser i forskriften også omtaler de aktuelle formål, jf. vårt forslag til endring i § 1-8.

Flertallsformen «museer» bør gjennomføres konsekvent i overskrift og § 1-1.

Vi foreslår at private museer tas vekk fra opplistingen av institusjoner i § 1-1 første ledd. Disse utgjør en lite homogen gruppe og bør behandles individuelt i henhold til tredje ledd.

Til § 1-3

Første ledd:

Unntaksbestemmelsen for visse §§ stiller vi oss litt nølende til. I kommentarene til § 1-5 nedenfor bemerker vi bl.a. at bestemmelsen er vel kortfattet. Av samme grunn er det ikke så lett å vurdere om unntaket fra § 1-3 første ledd er vel begrunnet.

Andre ledd:

Det bør klargjøres hvordan «eksemplar fremstilt i samsvar med andre bestemmelser i dette kapittel» skal forstås. Det er flere tolkningsmuligheter, f.eks.: «fremstilt i samsvar med andre bestemmelser enn § 1-3 tredje ledd» eller «fremstilt i samsvar med de bestemmelsene som er unntatt i § 1-3 første ledd.»

Hva grensedragningen mot pliktavlevert materiale/åndsverk (jf. § 1-9 første ledd) innebærer, bør uttrykkes klarere. Det går ikke klart nok frem – i alle fall ikke i § 1-9 – at det vel siktes til de *eksemplarene* av åndsverk som er avlevert i henhold til loven. Ordlyden «Åndsverk omfattet av lov 9. juni 1989 nr. 32» (§ 1-9) er romslig nok til å omfatte alle eksemplarer av norske åndsverk utgitt etter lovens ikrafttredelse 1. januar 1990. Kanskje kan «eksemplar som er avgitt i henhold til lov 9. juni 1989 nr. 32» brukes?

Det bør også tas språklige grep for å forhindre at lesere av forskriften kan komme i tvil mht. hva unntaket i tredje punktum egentlig gjelder (selve retten til fjernlån i medhold av første punktum eller plikten til å tilintetgjøre fjernlånseksemplaret etter bruk i medhold av andre punktum).

Kapittelinnndelingen gjør at også forskriftsbestemmelsene om eksemplarframstilling til bruk for funksjonshemmede omfattes av bestemmelsen. Det er formodentlig ikke tilsiktet?

Tredje ledd:

Det knytter seg en rekke betenkeligheter til at institusjonen eventuelt fremstiller maskinlesbare kopier av analoge verk og tillates å låne disse ut. Tids- og kostnadsaspektene ved viderekopiering av digitaliserte verk er helt andre enn ved analog kopiering av verk. Og i disse tilfellene har rettighetshaverne selv ikke hatt anledning til å veie risikoen for at kopieringsomfanget kan øke vesentlig som følge av digitaliseringen. Med mindre det kan sørges for at eksemplarene utstyres med effektive sperrer mot kopiering, bør verk som institusjonen selv har digitalisert ikke tillates utlånt i maskinlesbar form.

Bestemmelsen er mer beslektet med § 1-6 enn med øvrig innhold i § 1-3. Den bør vurderes flyttet og bør i alle fall avstemmes mot innholdet i den eldre bestemmelsen i § 1-6.

Til § 1-4

Vi stiller oss tvilende til at «plasshensyn» bør komme inn på linje med «nødvendige konserverings- eller sikringsformål» hva angår adgangen til å fremstille eksemplarer i andre formater enn originaleksemplaret. Etter vårt skjønn blir terskelen da for lav, for det må vel nesten kunne sies å tilhøre naturens orden at ABM-institusjoner møter utfordringer knyttet til plassbehov. Sammenholdt med den foreslåtte reguleringen av adgangen til å ta utskrift fra digitaliserte verk innenfor fribruksbestemmelsen brister følgelig den forutsetningen som – etter Magnar Lund Bergos innlegg å dømme – hadde vært viktig for å sikre det aktuelle flertallet i FAK-komiteen:

Det kunne tenkes at vi hadde gått motsatt vei: en mer åpen tilgang til å digitalisere materiale, men begrensning når det gjelder utskrifter. Men vi valgte det motsatte: en mer åpen tilgang på utskrifter og begrensning når det gjelder digitalisert materiale.

NFF er tilhenger av en mer åpen adgang til å digitalisere materiale og økt tilgjengelighet for allmennheten til slikt materiale. Men når det gjelder eksemplarspredning med utspring i slikt materiale er det vår oppfatning at dette må skje i avtaleregulerte former i samsvar med lovens § 16a og ikke under fribruksbestemmelsen i § 16.

Nasjonalbibliotekets pilotprosjekt kan tjene som et eksempel på hvordan NFF ønsker å bidra til samarbeid og avtaleregulering innenfor dette feltet.

Etter det vi forstår har det vært meningen å etablere en særstilling for Nasjonalbiblioteket. NFF støtter dette, men etterlyser en tydeliggjøring av denne særstillingen i bestemmelsens første og/eller tredje ledd.

Til § 1-5

Vi mener at bestemmelsen bør presiseres å gjelde *særskilte* forskningsformål. Etter vår oppfatning er bestemmelsen for kortfattet. Den bør si noe mer konkret om rammene for eksemplarframstillingen og den bruken som skal være tillatt.

Til § 1-6

Som nevnt ovenfor bør denne bestemmelsen vurderes i sammenheng med forslaget til nytt tredje ledd i § 1-3. For all slik eksemplarframstilling til utlån bør det være samme regel om at det ikke er tillatt å betjene flere lånere om gangen enn institusjonen har originaleksemplar.

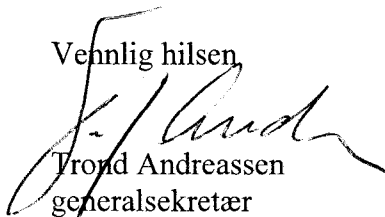
Til § 1-8

Pliktavleveringslovens formålsbestemmelse lyder:

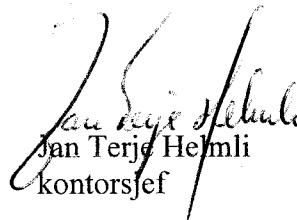
Føremålet med denne lova er å tryggja avleveringa av dokument med allment tilgjengeleg informasjon til nasjonale samlingar, slik at desse vitnemåla om norsk kultur og samfunnsliv kan verta bevarte og gjorde tilgjengelege som kjeldemateriale for forskning og dokumentasjon.

Dette formålet – i alle fall den delen som handler om tilgjengeliggjøring som kildemateriale for forskning og dokumentasjon – bør angis i forskriftsbestemmelsen.

Vennlig hilsen

Trond Andreassen
generalsekretær

Jan Terje Helmlø
kontorsjef